

Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi

*Institute of Public Administration
Journal of Social Sciences*

Cilt 2, Sayı 2, Yaz/Haziran 2022

AVRUPA'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

A General Evaluation on Teaching Turkish in Europe

Araştırma Makalesi • Research Article

Doç. Dr. Erdiñç ASLAN

Marmara Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü
İstanbul/TÜRKİYE
erdinc.aslan@marmara.edu.tr

0000 0002 8484 1450

Geliş Tarihi/Received: 06.03.2022
Kabul Tarihi/Accepted: 27.04.2022

Atıf/Citation

Aslan, E. (2022). Avrupa'da Türkçe Öğretimi Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*. (2), 69-86.

Kamu Yönetimi Enstitüsü
Türkiye Kamu Çalışanları Kalkınma ve Dayanışma Vakfı kuruluşudur

Öz

Avrupa’da Türkçenin öğretimi ana dili olarak öğretimi ve yabancı dil olarak öğretimi olmak üzere iki disiplin olarak yapılmaktadır. Ana dili olarak öğretimi 60’lı yıllarda Türklerin kitlesel olarak Avrupa’ya göçleri sonrasında başlamaktadır. İkili anlaşmalarla göçmenlere bir hak olarak tanınan ana dili öğretimi, Avrupa ülkelerinin vaatlerini tam olarak yerine getirilmemeleri ve bu konuda olumsuz tutum takınmaları, öğretmen, ders materyali, fiziksel donanımların yetersizliği veya niteliksizliği gibi nedenlerle istenilen düzeye ulaşamamıştır. Fakat bu sorunların üstesinden gelmek için çabalar devam etmektedir. Özellikle akademik çalışmaların her geçen gün artması, konuya daha bilimsel olarak yaklaşılması ve ayrıca Türkçe öğretim programı ile ders kitaplarının iyileştirilmesine yönelik çalışmaların hayata geçirilmesi Türkçenin Avrupa’da ana dili olarak öğretiminin uluslararası standartlara ulaştırılmasına katkı sağlayacaktır. Üzerinde durulan bir diğer disiplin ise Türkçenin yabancı dil olarak öğretimidir. Son dönemlerde gelişen teknoloji ve iletişim araçları ile birlikte, farklı coğrafyalarda yaşayan insanların birbirleriyle iletişim kurmaları daha kolay hale gelmiştir. İnsanların farklı toplumları ve kültürleri tanıma, anlama ve onları keşfetme arzuları farklı dilleri öğrenme gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Köklü bir geçmişe sahip Türk kültürü ve medeniyeti ise en çok ilgi görenlerin başında gelmektedir. Bunun sonucu olarak Türkçe öğrenmeye ilgi artmıştır. Ayrıca Türkiye’nin turizm ve ticaret potansiyelinin artması, dünyanın farklı coğrafyalarında olduğu gibi Avrupa’da da Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısını artırmıştır. Türkçe, yabancı dil olarak Avrupa’da üniversitelerde bölüm olarak veya bazı bölümlerde ders olarak, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı gibi kuruluşların bünyesinde, Türkçe Öğretim Merkezlerinde, özel kurslarda, sivil toplum örgütleri tarafından verilen kurslarda öğretilmektedir. Bu konuda da hâlihazırda çeşitli sorunlar veya eksiklikler bulunmaktadır. Fakat bu sorunların ve eksikliklerin üstesinden gelmek için gerek diplomatik gerek bürokratik gerekse akademik iş birliği ve çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmada Avrupa’da Türkçenin öğretimi hem ana dili olarak öğretimi hem de yabancı dil olarak öğretimi ele alınmakta ve her iki alana yönelik politikalar ve yaklaşımlar değerlendirilmekte, mevcut sorunlara çözümler

aranmakta ve çeşitli öneriler sunmak amaçlanmaktadır. Çalışmada öncelikle Türkçe öğretiminin Avrupa'daki geçmişi ele alınmakta, daha sonra Avrupa'daki dil öğretim politikaları incelenmektedir. Bir sonraki bölümde Türkçenin Avrupa'da ana dili olarak öğretimi ele alınmakta ve mevcut sorunlar ve eksiklikler ortaya konularak bunlara çözüm önerileri sunulmaktadır. Son bölümde ise Türkçenin Avrupa'da yabancı dil olarak öğretimi incelenmekte ve bir durum değerlendirmesi yapılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Ana dili olarak Türkçe öğretimi, Avrupa'da Türkçe öğretimi

Abstract

Teaching Turkish in Europe is carried out as two disciplines: teaching as a mother tongue and teaching as a foreign language. Teaching as a mother tongue begins in the 60s, after the massive migration of Turks to Europe. Teaching as a mother tongue, which is recognized as a right to immigrants by bilateral agreements, could not reach the desired level due to the fact that European countries did not fully fulfil their promises and took a negative attitude in this regard, teachers, course materials, inadequacy or unqualified physical equipment. However, efforts continue to overcome these problems. In particular, the increase in academic studies and a more scientific approach to this issue, as well as the implementation of studies for the improvement of the Turkish curriculum and textbooks, will contribute to the international standards of teaching Turkish as a mother tongue in Europe. Another discipline focused on is teaching Turkish as a foreign language. With the development of technology and communication tools in recent years, it has become easier for people living in different geographies to communicate with each other. The feelings of people to know, understand and explore different societies and cultures have revealed the need to learn different languages. Turkish culture and civilization, which has a deep-rooted history, is one of the most interesting ones. As a result, interest in learning Turkish has increased. In addition, the increase in Turkey's tourism and trade potential has increased the number of people who want to learn Turkish in Europe as well as in different geographies of the world. Turkish is taught as a foreign

language in universities in Europe as a department or as a course in some departments, in institutions such as Yunus Emre Institute, Maarif Foundation, in Turkish Teaching Centres, in private courses, in courses given by non-governmental organizations. There are already various problems or deficiencies in this regard. However, diplomatic, bureaucratic and academic cooperation and studies continue to overcome these problems and deficiencies. In this study, teaching Turkish in Europe is considered as both teaching as a mother tongue and teaching as a foreign language and policies and approaches for both fields are evaluated, solutions are sought for existing problems and various suggestions are aimed. In the study, firstly, the history of teaching Turkish in Europe is discussed, and then language teaching policies in Europe are examined. In the next section, teaching Turkish as a mother tongue in Europe is discussed and current problems and deficiencies are presented and solutions are offered. In the last part, teaching Turkish as a foreign language in Europe is examined and a situation assessment is made.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, Teaching Turkish as a mother tongue, Teaching Turkish in Europe,

Giriş

Avrupa’da Türkçe öğretimi hem ana dili hem de yabancı dil olmak üzere iki disiplin olarak yapılmaktadır. Ana dili olarak öğretimi 1960’lı yıllarda, Türklerin Avrupa’ya kitlesel olarak göç etmelerinden sonra başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı’nda büyük bir tahribat yaşayan Avrupa ülkeleri savaş sonrasında yeniden toparlanma, kalkınma ve gelişme hamlesi başlatmıştı. Fakat işgücünün büyük çoğunluğunu savaşta yitiren Avrupa ülkelerinde ciddi bir işgücü boşluğu ortaya çıkmıştı. Bu boşluğu doldurmak için Türkiye dâhil bazı ülkelerden göçmen kabul ederek mevcut ihtiyacı karşılama yoluna gitmişlerdi. Böylece Türkiye’den binlerce insan çalışma amacıyla Avrupa’ya gitmeye başlamıştı.

Türkiye’den ilk ve en kalabalık göçler Almanya’ya yapılmıştır. “Türk vatandaşları 1957-1958’de bireysel olarak Almanya’ya işçi olarak gitmeye

başlamışlardır. Bundan üç yıl sonra ise Türk ve Alman devletleri arasında 30 Ekim 1961'de yapılan antlaşmayla birlikte Türk vatandaşları Almanya'ya toplu bir şekilde gönderilmeye başlanmıştır" (Arıcı ve Kırkkılıç, 2017: 481). Almanya ile birlikte Fransa, Belçika, Hollanda başta olmak üzere diğer Avrupa ülkelerine de kitlesel göçler başlamıştır.

1970'li yıllarda yapılan anlaşmalarla aile birleşimi çerçevesinde Türkler memleketlerinde kalan eşlerini ve çocuklarını yanlarına almaya başlamışlardır. Gerek Türkiye'den gelen gerekse buldukları ülkelerde dünyaya gelen çocukların anadillerini ve kültürlerini öğrenmeleri yine yapılan anlaşmalarla güvence altına alınmıştır. Bu bağlamda çeşitli anlaşmalar yapılarak ve kanunlar çıkartılarak göçmen çocukların bu konudaki eğitim sorunları çözülmeye çalışılmıştır. Fakat yapılan uygulamalarda farklılıklar söz konusu olup ortak politikalar izlenmemiştir. Bunun sonucu olarak bir belirsizlik ve tutarsızlık durumu ortaya çıkmış ve bu durum sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bu sorunlar günümüzde de devam etmektedir.

Türkçenin Avrupa'da yabancı dil olarak öğretiminin geçmişi çok eskiye dayanmasına rağmen yaygınlaşmaya başlaması ise özellikle son yıllarda görülmektedir. Zira gelişen teknoloji ve iletişim araçları ile birlikte, farklı coğrafyalarda yaşayan insanların birbirleriyle iletişim kurmaları ve etkileşimde bulunmaları daha hızlı ve daha kolay hale gelmiştir. İnsanların farklı toplumları ve kültürleri tanıma, anlama ve onları keşfetme arzuları farklı dilleri öğrenme gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Köklü bir geçmişe sahip Türk kültürü ve medeniyeti ise en çok ilgi görenlerin başında gelmektedir. Bunun sonucu olarak Türkçe öğrenmeye ilgi artmıştır. Ayrıca Türkiye'nin turizm ve ticaret potansiyelinin artması, dünyanın farklı coğrafyalarında olduğu gibi Avrupa'da da Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısını artırmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi Avrupa'da çeşitli üniversitelerde faaliyet gösteren Türkoloji bölümlerinde, Türkçe öğretim merkezlerinde ve çeşitli dernekler ve özel kurumlarda yapılmaktadır. Bu kurumlarda dersler hem Türkiye'den gönderilen eğitimciler hem de ilgili ülkelerin kendi görevlendirdiği eğitimciler tarafından gerçekleştirilmektedir. Fakat eğitim

faaliyetlerinde çeşitli sorunlarla ve aksaklıklarla karşılaşmaktadır. Bu çalışmada Avrupa’da Türkçenin öğretimi hem ana dili öğretimi ve hem de yabancı dil olarak öğretimi olmak üzere iki disiplin olarak ele alınmakta ve her iki alana yönelik politikalar ve yaklaşımlar değerlendirilerek mevcut sorunlara çözüm aramak ve çeşitli öneriler sunmak amaçlanmaktadır.

1. Avrupa’da Dil Öğretim Yaklaşımları

Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi konusuna geçmeden önce Avrupa’nın dil öğretimi yaklaşımına kısaca göz atmak yerinde olacaktır. Avrupa Birliği’nde dil öğretimi konusunda ortak bir anlayış olduğu görülmektedir. Örneğin 1996 yılında Barselona’da yayınlanan Uluslararası Dil Hakları Beyannamesi’nde tüm dillerin ve kültürlerin eşit olduğu belirtilmiştir (Yağmur, 2018: 30). Fakat aynı tutumun göçmenlerin ana dili öğretimi konusunda da olduğunu söylemek pek mümkün değildir ve ülkeler arasında büyük bir tutarsızlık bulunmaktadır. Oysa ki bu konuda “Avrupa Konseyi’nin 25 Temmuz 1977 tarihli yönergesi, üye devletler ulusal ve yasal koşulları doğrultusunda ve (göçmenleri) gönderen ülkelerin devletleri ile iş birliği içinde okul programlarıyla eşgüdümlü olarak ana dili eğitimi ve öğretimi için uygun önlemleri alır” (Yağmur, 2018: 30) kararı geçerliğini korumaktadır.

Avrupa Komisyonu da dil öğretimini destekleyecek bazı kararlar almış ve adımlar atmıştır. 23.02.2002 tarihli Avrupa Komisyonu’nun resmî gazetesinde yayımlanan kararda “Öğrenen Topluma Doğru sloganıyla yola çıkarak hayat boyu öğrenmek için, yaygın ve tutarlı stratejiler uygulanması gerektiği vurgulanmış ve Avrupa bilgi toplumunda yer almak için her bir vatandaşın diğer bir dili öğrenmesi amacıyla, gerekli olan temel yetenekleri öğrenmek zorunda olduğu bildirilerek, hayat boyu öğrenme sürecinde ana dile ek olarak iki ya da daha fazla dili öğrenme ve bu dilleri öğrenmek isteyenlere eşit erişim imkânı sunmak vurgulanmıştır” (Ungan, 2006: 221).

Bunun yanı sıra çok dilliliğin ve çok kültürlülüğün önemine vurgu yapılarak dil öğrenmeyi teşvik edici ve destekleyici görüşler ortaya

konulmuştur. Nitekim “konsey, bireylerin küçük yaştan itibaren diğer topluluk ülkelerinin kültür ve dillerine karşı olumlu tutum geliştirmelerinin gerekliliğini vurgulamış ve Avrupa Topluluğu ülkelerini, topluluk içindeki dil çeşitliliğinin ve zenginliğinin resmî merkezler ve diğer kültürel kurumlar arasındaki iş birliğini teşvik etmekle mümkün olabileceği şeklinde uyarmıştır” (Ungan, 2006: 221).

Bu görüşlerden hareketle gerçekleştirilen uygulamalardan biri Dil Gelişim Dosyası'dır. Bu uygulama temelinde Avrupa vatandaşlarının birden fazla yabancı dil öğrenmelerini ve öz değerlendirmelerini yaparak öğrenme sürecine etkin olarak katılmalarını teşvik etmek amacıyla hazırlanmıştır. Güler (2005: 94), birey için kullanım yönü ağır basan ve birlik ülkelerinin dil politikalarına ivme kazandıran bu yeniliğin gerekçelerini şöyle sıralamaktadır:

- Sürekli gelişmekte olan hareketlilik için gerekli olan niteliklerin şeffaflaştırılmasının kaçınılmazlığı,
- Geniş kapsamlı fakat aynı zamanda geçerli bir ölçme değerlendirmeye duyulan gereksinim,
- ‘Yaşam Boyu Öğrenme’, ‘Bağımsız Öğrenme’, ‘Çok Dillilik’ vs. gibi ilkelerin giderek önem kazanmaları.

Bu uygulama ile her bir Avrupa vatandaşına dil pasaportu verilmesi amaçlanmıştır. Böylece “Avrupa'da yaşayan birisi, birinci yabancı dili ilköğretimde; ikinci yabancı dili ortaöğretimde, üçüncü yabancı dili de üniversitede öğrenmiş olacaktır. Bu durumdaki kişilere, dil pasaportu, dil öğrenim geçmişi (biyografisi), dil dosyasını içeren dokümanlar verilecek, bunlar dil pasaportu şeklinde uygulanacak ve her Avrupa ülkesinde standart hâle getirilecektir” (Ungan, 2006: 221).

Ortaya konulan uygulamalardan biri de Lingua programıdır. Dil öğretimi ve kültürel etkileşim temelli bu program, bireylerin yabancı dil öğrenmelerini teşvik etmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu programla “dil kültür, eğitim iletişim, istihdam, anlaşma boyutlarından yararlanarak milletlerin kültürel gelişimini sağlamayı ve dilin zenginleşmesine zemin hazırlamayı

amaçlamaktadır. Globalleşen dünyada işverenlerin iş alanında öncelik tanıdıkları çok dilli (multilingua) kişiler, bilgilerinin kendilerine getirmiş olduğu ayrıcalıktan değil, diğer kurumlarla rahat iletişim kurmaları yönüyle tercih edilmektedir” (Ceylan ve Yorulmaz, 2011: 8).

Avrupa’da ana dili eğitimi ile ilgili uygulamalar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. “Danimarka, Hollanda ve Norveç gibi ülkelerde ana dili eğitimi ilköğretim okullarından tamamen kaldırılmış durumdadır. İngiltere’de ana dili eğitimi, ilgili toplumla yerel yönetim arasında çözülmesi gereken bir konudur. İsveç’te sorumluluk eğitimle ilgili mercilere aittir. Almanya (Berlin, Hamburg, Kuzey Ren-Vestfalya gibi bazı eyaletleri hariç), Avusturya, Fransa, İsviçre, Lüksemburg ve Belçika gibi ülkelerde ana dili eğitimi sorumluluğu göçmenleri gönderen ülkeye aittir (Yağmur, 2018: 222).

2. Avrupa’da Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi

Bireyin sosyal yaşamında oldukça önemli bir yeri olan ana dili, bilişsel, duyuşsal ve benlik gelişimi açısından da önemli bir yer tutmaktadır. Bu durumu Yıldız (2012) şöyle açıklamaktadır: “Ana dili kişinin kendisiyle, çevresiyle iletişim kurmasını; çevresinde olup bitenleri, gördüklerini duyduklarını, dinlediklerini anlamlandırmasını; önceden edindikleriyle yeni öğrendiklerini değerlendirebilmesini, yorumlayabilmesini; duygu ve düşünceleriyle kendisini ifade edebilmesini sağlar. Kişinin benliğini ve kimlik duygusunu kazanması da ana dili eğitimine bağlıdır. Genel olarak bir dil öğretimi aynı zamanda bir kültür öğretimidir. Ana dili öğretimi de ait olduğu medeniyetin yarattığı kültürün yeni nesillere taşınmasını sağlar.”

Söz konusu yurtdışında yaşayan çocuklar olduğunda, farklı bir süreç devreye girmektedir. Çünkü çocuk bir yandan içinde yaşadığı toplumun dili ve kültürü ile yetişip farklı değerler sistemine maruz kalırken diğer yandan ailesi vasıtasıyla ana dili ve kültürü ile yetişip ayrı bir değerler sistemine de maruz kalmaktadır. Bu durumda iki farklı bir sosyalleşme süreci yaşayan çocuk, çeşitli sorunlarla karşılaşarak tam anlamıyla sosyalleşemeyebilir ve esasen çocuk için büyük bir avantaj olan çok dilli ve çok kültürlü ortamlar

böylelikle olumsuz bir şekilde çocuğa yansiyabilir. Fakat bu olumsuzluklar etkin bir ana dili eğitimi ile ortadan kaldırılarak çocukların ana dilleri, kendi kültürleri ve geçmişleriyle bağları kuvvetli bir şekilde sağlanabilir.

Avrupa'da Türkçenin ana dili olarak öğretimi, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçe ve Türk Kültürü dersi adı altında yapılmaktadır. Dersler velilerin talebi doğrultusunda en az on iki öğrencinin bulunması koşuluyla açılmakta ve genellikle normal okul saatinin bitiminde haftada iki saat olarak devam etmektedir. Bu dersler, Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'na göre yürütülmektedir ve bu program 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- Söz varlıklarını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlerimizi tanıyıp severek benimsemelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir (MEB, 2018: 2).

Günümüzde Avrupa'da Türk kökenli öğrencilerin sayısı birçok Avrupa ülkesinin öğrenci sayısından fazladır. "Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa, Danimarka, Avusturya, İsviçre ve İsveç'in ilk ve orta dereceli okullarında yaklaşık 640.000 Türk öğrenci bulunmaktadır. Ayrıca söz konusu ülkelerde 16.000 civarında üniversite öğrencisi bulunmaktadır (Yağmur, 2018: 33). Bu rakamlar, her ne kadar yeteri kadar önem verilirse de Avrupa'da Türkçenin büyük bir kitle tarafından konuşulduğunun ve önemli bir yerinin olduğunun göstergesidir.

Avrupa’da geniş bir kitlenin ana dili olmasına rağmen, aradan geçen zamanda Türkçenin ana dili olarak ğretimi konusunda istenilen seviyeye gelinebemiştir. Bugün birçok sorunla ve eksiklikle karşılaşılmaktadır. Bir yandan göçmenlerin ana dillerini öğrenmelerine yönelik yasa, yönetmelik ve destek vaatlerine rağmen pratikte bunun hayata geçirilmemesi hatta bunları engellemeye yönelik bir tutumun var olması diğer yandan da ğretim faaliyetlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinin önündeki bilimsel ve fiziksel nedenler bu sorunların ve eksikliklerin temelini oluşurmaktadır.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen bunların aşılmasına yönelik gayretler ve girişimler devam etmektedir. Her şeyden önce Türkçenin ana dili olarak öğretilmesi veya iki dillilere Türkçe ğretimine yönelik akademik çalışmaların ciddi biçimde arttığını belirtmek gerekir. Bunun yanında Türkiye’de birçok niversitede Türkçenin iki dillilere veya yabancı dil olarak ğretimi üzerine lisansüstü programların sayısı her geçen gün artmaktadır. Ayrıca bu alandaki kongre, sempozyum, konferans gibi bilimsel etkinlikler de çoğalmaktadır. Bütün bu gayretler ve girişimler Türkçenin hem ana dili hem de yabancı dil olarak ğretimi konusuna daha bilimsel yaklaşılmasına ve ğretim faaliyetlerin daha etkin bir biçimde gerçekleştirilmesine olanak sağlayacaktır.

zerinde durulması gereken konulardan biri de ğretmen nitelikleri ve yeterlilikleridir. Günümüzde Avrupa lkelerinde Türkçe öğreten ğretmenler Millî Eğitim Bakanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı gibi devlet kurumları tarafından görevlendirildiği gibi Avrupa’daki çeşitli sivil toplum örgütleri tarafında da görevlendirilebilmektedir. Ayrıca son dönemlerde Avrupa’nın bazı lkelerinde Türkçe ğretmenleri yerelden görevlendirilmeye başlanmıştır. Öğretmenlerle ilgili sorunları sıralayacak olursak, gittikleri ülkelerin dili yeteri kadar bilmemeleri ve bunun sonucu olarak yetkili kişiler ve öğretmenler ile etkili iletişim kuramamaları, uyum sorunları, iki ve çok dilli öğrencilerin eğitim-ğretimi veya Türkçenin yabancı dil olarak ğretimi konularında yetersizlikler gibi konuları en başta sayabiliriz.

Türkçe dersi ile ilgili karşılaşılan diğer bazı sorunlar ise şöyle sıralanabilir.

- Öğrencilerin karma olarak eğitim almaları ve düzeylerine uygun bir sınıf düzenlemesinin bulunmaması.
- Ders saatin yetersizliği ve derslerin uygun zaman diliminde yapılmaması, örneğin diğer derslerin bitiminden sonra veya hafta sonu yapılması.
- Uygun bir müfredatın olmaması. Ders uygulamalarının öğretmenlerin inisiyatifine bırakılması.
- Sınıf donanımının yetersizliği veya uygun sınıflarda ders yapılamaması, örneğin öğretmenler odasının bir köşesinin veya malzeme odasının sınıf olarak kullanılması.
- Ders araç gereçlerinin yetersizliği veya uygunsuzluğu.
- Türkçe sınav notlarının karne notlarına etki etmemesi ve bunun sonucunda öğrencilerin ve velilerin dersi ciddiye almamaları veya öğretmenlerin etkili bir ölçme değerlendirme uygulaması gerçekleştirmemeleri.
- Avrupa'da derslerde uygulanan yöntem ve teknikler ile Türkçe derslerinde uygulanan yöntem ve tekniklerin farklılığı.
- Bazı ülkelerde nüfusun dağınık bir şekilde yaşaması ve derslerin açılabilmesi için belli sayıda öğrencinin bulunması zorunluluğu nedeniyle yeterli sayıya ulaşılmamasından bir kısım öğrencinin Türkçe derslerinden yararlanmaması.
- Türkçe dersine olan ilginin azalması, velilerin yeterli talepte bulunmamaları.
- Avrupa ülkelerinde ana dili öğretimi konusunda bir tutarlılığın olmaması, farklı politikaların uygulanması.

Avrupa'da Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi konusunda var olan sorunların aşılması Türkçenin Avrupa'daki ve dünyada gücünü artıracacağı gibi orada yaşayan Türk çocuklarının anavatanları ile olan bağlarını da güçlendirecektir. Aksi durumda Türkiye için birçok açıdan önemli bir potansiyel olan Avrupa'daki Türk varlığının gücü ve etkisi heba edilmiş olacaktır. Bundan dolayı aşağıda sıralanan bazı önerilerin hayata geçirilmesi için çaba harcanması ve adımlar atılması büyük önem taşımaktadır. Bu öneriler şöyle sıralanabilir:

- Türkçe dersleri yabancı dil kapsamında öğretilmeli.
- Türkçe ve ilgili ülke dili ile iki dilli öğretim yapan okullar açılmalı.
- Türkçe öğretmeni yetiştirmek için Avrupa'daki üniversitelerde bölümler açılmalı ve Türkiye'deki üniversiteler ile iş birliği yapılmalı.
- Türkçe ders notları öğrencilerin karne notlarına etki etmeli.
- Türkçe dersleri gerekli donanımların olduğu sınıf ortamında yapılmalı.
- Eğitim araç ve gereçleri konusunda gerekli destekler sağlanarak eksikler giderilmeli.
- Türkçe dersi veren öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri hizmet içi eğitimlerle desteklenmeli.
- Öğrenci velileri ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik Türkçe derslerinin önemi konusunda bir farkındalık ortaya çıkartılmalı.
- İki dillilere Türkçe öğretimi konusunda akademik çalışmalar desteklenmeli.

3. Avrupa'da Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Gelişen teknoloji ve yeni iletişim araçları ile birlikte insanların çok uzak mesafedeki kişilerle daha kolay ve daha hızlı iletişim kurabilmesi ve etkileşimde bulunabilmesi olanaklı hale gelmiştir. Bu durum insanların başka ülkeleri, başka dilleri ve başka kültürleri öğrenme, tanıma, keşfetme gibi arzularını gidermeyi kolaylaştırmış, insanlar ve toplumlararası ilişkiler hiç olmadığı kadar yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte artan turizm ve ticaret faaliyetleri başka dillerin öğrenilmesini ve kültürlerin tanınmasını zorunlu hale getirmiştir. Türkiye ve Türkçe de bu gelişmelerden payını almış ve her geçen gün ilgi gören bir ülke ve dil haline gelmiştir.

Köklü geçmişi ve zengin kültürü ile Türkiye, son yıllarda turizm potansiyelini iyice artırmış ve en çok ziyaret edilen ülkelerden biri olmuştur. Covid-19 salgını öncesinde 50 milyonun üzerinde turist ağırlayarak dünyanın en fazla ziyaret edilen altıncı ülkesi olmuştur (NTV, 2020). Şüphesiz ki bu hareketlilik Türkçenin de ilgi görmesi anlamına gelmektedir. Başta turizm

sektörü olmak üzere Türk firmalarında veya Türkiye ile ticaret yapan firmalarda çalışmak isteyen yabancılar Türkçe öğrenmeye başlamışlardır.

Türkçenin ilgi görmesindeki bir diğer etken ise Türk dizileridir. Amerika'dan sonra en çok dizi ihraç eden ülke durumunda olan Türkiye'nin yumuşak gücü olan diziler, geniş izleyici kitlesiyle Türkçenin yabancılar tarafından öğrenilmesine katkı sunmaktadır. Türkçe derslerinde dillerini geliştirmek isteyen bazı öğrenciler hiç ders almadan yalnızca Türk dizilerini izleyerek belli bir seviyeye kadar Türkçe öğrendiklerini beyan etmekte. Dünyanın diğer coğrafyalarında olduğu gibi Avrupa ülkelerinde de izlenen Türk dizileri, birçok Avrupalıyı Türkçe öğrenmeye yönlendirmiştir.

Avrupa'da Türkçe öğrenmek isteyen bir diğer grup ise Türklerle evlenen Avrupalılardır. Her ne kadar Avrupa'da yaşayan Türkler genel olarak kendi toplumundan veya Türkiye'deki çevrelerinden evlilikler yapsalar da Avrupalılarla yapılan evlilikler de az değildir. Aile ortamında Türkçe iletişim kurmak isteyen yabancı eşler Türkçe öğrenmeye çalışmaktadırlar. Aynı şekilde benzer yapıdaki ailelerde dünyaya gelen çocuklar da gerek ebeveynlerin istekleri ile gerekse kendi istekleri ile Türkçelerini geliştirmek ve Türk kültürünü daha iyi tanımak için üniversitelerde, dil merkezlerinde veya özel kurslarda Türkçe öğrenmektedirler.

Türkçe yabancı dil olarak Avrupa'da üniversitelerde bölüm olarak veya bazı bölümlerde ders olarak, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı gibi kuruluşların bünyesinde, Türkçe Öğretim Merkezlerinde, özel kurslarda, sivil toplum örgütleri tarafından açılan kurslarda öğretilmektedir. Dersler bu bölümlerde görev yapan akademisyenler tarafından yürütüldüğü gibi ikili anlaşmalarla Türkiye'den gelen akademisyen ve öğretmenler tarafından da yürütülmektedir. Ayrıca Türkçe öğretmek için yerelden öğretmenler de görevlendirilmektedir.

Türkiye'den gönderilen akademisyenlerin farklı alanlarda uzmanlıklarının olduğu görülmektedir. Almanca, Fransızca, İngilizce dil, edebiyat, öğretmenlik ve mütercim-tercümanlık bölümleri ile Türk dili ve edebiyatı, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği alanlarından mezun veya bu alanlarda görev yapan akademisyenler tarafından

bu dersler yürütölmektedir. Bu çeşitlilik sorunlara neden olmaktadır. Çünkü, “her biri ayrı lisans programı mezunu olan öğretim elemanlarının yabancı dil olarak veya ikinci dil olarak Türkçe öğretilimi süreçlerinde genel ve özel hedefler, içerik, metot ve teknikler, kullanılacak materyaller ve değerlendirme boyutları açılarından nasıl bir yol haritası izledikleri ve hangi ortak paydada birleştikleri sorusu henüz bilimsel araştırma çalışmalarına yeterince konu olmamıştır” (Yıldız ve Tepeli, 2014: 565).

Eğitmciler kadar önemli olan bir diğerkonu ise başvuru kaynaklarıdır. Zira etkili ve verimli bir öğretim faaliyeti için çok çeşitli ve zengin kaynaklara ihtiyaç vardır. Türkçenin Avrupa’da yabancı dil olarak öğretiminde başvuru en önemli kaynak ders kitaplarıdır. Geçmişte bu konuda sıkıntı olmasına rağmen günümüzde gerek üniversiteler bünyesinde veya akademisyenlerin bireysel çalışmalarıyla gerek Yunus Emre Enstitüsü, TİKA (Türk İş birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı) gibi kurumların, gerekse yayınevleri ve uzmanların bireysel çalışmaları ile hazırlanan ders kitapları ortaya çıkmış ve sayıları hızla artmıştır. Görsel ve işitsel içeriklerle desteklenen bu kitaplar önemli bir başvuru kaynağı durumundadır. Son yıllarda artan akademik çalışmaların da etkisiyle ders kitaplarının yalnızca niceliğı değil, aynı zamanda niteliklerinde de ciddi bir artış söz konusudur.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilimi kitaplarından bazıları aşağıda yer almaktadır;

- Yedi İklim Türkçe Seti, Yunus Emre Enstitüsü
- Türkçe Öğreniyoruz, ORHUN, TİKA Yayınları
- Yeni HİTİT Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti, Ankara Üniversitesi
- Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti, Gazi Üniversitesi
- Easy Turkish Course, Fono Yayınları
- Elementary Turkish, Kurtuluş Öztöpe
- Yabancılar için Türkçe-Türkçenin Kapıları, Yusuf Polat, Ankara: Kurmay Yayınları
- İzmir Yabancılar İçin Türkçe Seti, Betül Çetin, Funda Yıldız, V. Doğan Günay, Özden Fidan, Papatya Yayıncılık.

Zengin ve etkili ders kitapları ve diğer kaynaklar ancak bilimsel çalışmalar ışığında hazırlanabilir. Bunun için öncelikle bilimsel çalışmaların niceliklerinin ve niteliklerinin artması gerekir. Yabancılar Türkçe Öğretimi üzerine yapılan akademik çalışmaların hızla artması önemli gelişmelerden biridir. Son yıllarda birçok üniversitede yüksek lisans ve doktora programları açılarak tezler yazılmaktadır. Bu çalışmaların Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini daha etkili hale getireceği aşikârdır. Bu tezlerin ve makalelerin İngilizce, Fransızca, Almanca gibi batı dillerinde de yazılarak yapılan araştırmaların ve bilgi birikiminin yabancı araştırmacıların dikkatine sunulması gerekir. Bilgi birikimi ve deneyimlerin paylaşılması bu alandaki çalışmaları zenginleştirecektir.

Geçmişte standartları sürekli tartışma konusu olan Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programının, son dönemde yapılan güncellemelerle uluslararası dil öğretim normlarına uygun bir seviyeye ulaştırılması amaçlanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı ve Maarif Vakfı iş birliği ile 2020 yılında hazırlanan Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programı buna örnektir. “Türkiye Maarif Vakfı ve Millî Eğitim Bakanlığı arasında 18.08.2017 tarihli iş birliği protokolüne istinaden ek protokol imzalanmış ve mevcut Program’ın Bakanlık tarafından yürütülen PIKTES Projesi başta olmak üzere yurt içi ve yurt dışı örgün/yaygın eğitimde yabancılar Türkçe öğretimi uygulamalarında kullanılması taraflarca kabul edilmiştir. Ayrıca bu Protokol çerçevesinde mevcut Program’da yurt içi Türkçe öğretimi uygulamalarına yönelik düzenlemeler ve uyarlamalar yapılabileceği ifade edilmiştir” (Türkiye Maarif Vakfı, 2020). Bu öğretim programının Türkçenin Avrupa’da yabancı dil öğretimine önemli katkılar sunacağı açıktır. Bununla birlikte gelişen teknoloji ve hızla değişen günümüz koşullarında yenilikler takip edilerek öğretim programlarına dâhil edilmesi ve bu programların güncellenmesi ve geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Zira öğretim programlarının oluşturulması kadar güncel tutulması da önemlidir.

Avrupa’da Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin yaygınlaşması yalnızca akademik ve bilimsel çalışmalara bağlı değildir aynı zamanda ülkeler arasındaki iyi diplomatik ve siyasi ilişkilere de bağlıdır. Türkiye ile Avrupa ülkeleri arasındaki iyi ilişkiler geliştirilerek Türkçe öğretimi yapan

bölümler ve kurumlar desteklenmeli hatta yeni bölümler açılmalıdır. Ayrıca Türkiye'deki üniversiteler ile Avrupa'daki üniversiteler arasında gerek öğrenci değişimi gerekse öğretim elemanı değişimi ile ilgili programlar oluşturulmalı ve akademik iş birliği geliştirilmelidir. Bu durum Avrupa'da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini daha ilgi çekici ve daha etkili hale getirecektir.

Sonuç

Avrupa'da 50 yılı geride bırakan ana dili olarak Türkçe öğretilimi, aradan geçen süre zarfında birçok aksaklık ve eksikliğe rağmen Türkiye'nin büyük gayretleri ile devam etmektedir. Çeşitli anlaşmalar ve yasalarla bir hak olarak Türk çocuklarına vaat edilen ana dili öğretilimi Avrupa ülkelerinin olumsuz bakış açısı ve tutumları nedeniyle istenilen seviyeye ulaştırılamamıştır. Fakat Türk çocuklarının anavatanları ile bağlarını koparmaması ve Türkiye ile Avrupa arasında köprü vazifesini yerine getirmesi için ana dili öğretiliminin önündeki engellerin aşılması gerekmektedir. Bunun için öncelikle diplomatik girişimlere ve ülkeler arasında iş birliğine ihtiyaç vardır.

Sorunların bir diğer ayağını oluşturan akademik ve bilimsel noktadaki eksiklerin giderilmesi için gayretler ise devam etmektedir. Gerek son dönemde Türkiye'de açılan Yabancılara Türkçe Öğretilimi yüksek lisans ve doktora programlarının gerek yazılan tezlerin ve makalelerin gerekse kongre ve sempozyum gibi bilimsel organizasyonların sayısının dikkate değer bir biçimde artması, bu alana duyulan ilginin bir göstergesidir. Bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkacak bilimsel verilerin Türkçenin hem ana dili hem de yabancı dil olarak öğretiliminin niteliğini artıracak açık bir biçimde görülmektedir. Bundan dolayı daha nitelikli hale getirmek için bu çalışmalar Almanca, Fransızca, İngilizce gibi uluslararası geçerliliği olan diğer dillerde de yürütülmeli, bilgi birikimi ve deneyimler yabancı bilim adamları ile paylaşılmalı ve bu alandaki bakış açısı zenginleştirilmelidir.

Bunun yanında Avrupa'da görev yapacak öğretmenlerin sayısının ve niteliklerinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Öğretmenler ve

akademisyenler görev yapacakları ülkelerin dilini mutlaka bilmelidirler. Bunun için öncelikle dil bilen adaylar tercih edilmeli veya dil konusunda yetersizlikleri olanlar için kurslar düzenlemeli ve dil seviyeleri geliştirilmelidir. Çünkü yalnızca eğitim faaliyetleri açısından değil aynı zamanda Türkiye’ye karşı var olan önyargıların ortadan kaldırılması ve Türkiye’nin doğru anlatılması ve tanıtılması için öğretmenlere ve akademisyenlere görevler düşmektedir. Çünkü bu durum Türkçeye olan bakış açısını olumlu yönde değiştirecektir. Ayrıca hizmet içi eğitimlerle eğitimciler mesleki anlamda desteklenmeli, varsa bu konudaki eksiklikleri giderilmelidir.

Bütün bu çalışmaların Türkçenin gerek Avrupa’da gerekse dünyanın başka coğrafyalarında daha etkili öğretilmesine katkı sunacağı açıktır. Bunun yanında gelişen ve değişen dünya koşullarında tüm eğitim faaliyetlerinde olduğu gibi ister ana dili ister yabancı dil olarak olsun Türkçe öğretim programının çağın koşullarına ve gereksinimlerine uygun olarak güncellenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun için dil öğretimi alanında uluslararası çalışmalar takip edilerek güncel yaklaşımlar ışığında güncellemeler yapılmalı ve Türkçe öğretimi uluslararası standartlara ulaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Arıcı, B. ve Kırkkılıç, H. A. (2017). Yurt Dışında Görev Yapan Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmenlerinin Türkçe ve Türk Kültürü Derslerine İlişkin Görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5(41), 480-500.

Ceylan, H. ve Yorulmaz, M. (2011). Avrupa Birliği Dil Politikaları ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Uyum Süreci Bağlamında Türkçe’nin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 2, 5-13.

Güler, G. (2005). Avrupa Konseyi Ortak Dil Kriterleri Çerçeve Programı ve Türkiye’de Yabancı Dil Öğretim Süreçleri. *Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi* 6(1), 89-106.

MEB. (2018). *Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Seviyeler)*. Ankara.

NTV. (2022). *2019'da Dünyanın En Çok Turist Ağırlayan Ülkeleri Belli Oldu*. [Online] <https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/2019da-dunyanin-en-cok-turist-agirlayan-ulkeleri-belli-oldu-turkiye-de-listede,FTICouuzIUOni8D5KJ57IQ/75mzUptgZ0G1qmL-Uvwwwg> [Erişim Tarihi: 04.04.2022]

TÜRKİYE MAARİF VAKFI (2020). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı*, İstanbul.

Ungan, S. (2006). Avrupa Birliğinin Dil Öğretimine Karşı Tutumu ve Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15, 217-226.

Yağmur, K. (2018). *Batı Avrupa'da Türkçe Öğretimi Neden Önemli?* [Online] <https://perspektif.eu/2018/04/02/bati-avrupada-turkce-ogretiminin-onemi> [Erişim Tarihi: 20.02.2021]

Yıldız, C. (2012). *Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği)*. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı-Ankara.

Yıldız, Ü. ve Tepeli, Y. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Öğretmen Yeterlilikleri Üzerine Bir Çalışma. *International Journal of Language Academy* 2(4), 564-578.